

november 18. péntek 22:20 - 00:45 Duna TV 2

DUNASZÍNHÁZ

Füst Milán: Catullus '143

A férj, a feleség és az anyós már tíz éve élnek együtt. A házaspár állandóan veszekszik, az anyós a menyét okolja a viták miatt. A határozatlan feleség szabadulni szeretne ebből az ördögi körből, ezért a szeretőjéhez fordul segítségért.

Szereplők: Udvaros Dorottya, Benedek Miklós, Sinkó László, Olsavszky Éva, Csomós Mari, Balkay Géza

1991

*

Koltai M. Gábor

KIETLEN BAROKK

Jegyzetek Füst Milán „Catullus”-ához

A Catullus átokként vonult végig Füst Milán életén, végleges változata sosem született, a teljes anyag az író egyik levele szerint húszezer kéziratoldal, amelyből nem egyet vetett tűzre az évekig tartó küszködés során. 1920-ban kezdett foglalkozni a témával; egy 1921-es naplójegyzet szerint rosszul esett írnia, mintha örökös ellenállásba ütközne; még ugyanabban az évben lezárta a munkát, csupa kudarc és öngyűlölet közepette: egy, a darab kapcsán írott levél szerint „tizenegyszer írni egy felvonást – rossz jel”, „ilyen kis fejjel, – gondoltam – nem lehet nagy műveket írni! – Ez születési hiba. – Csak kicsiket, – ha ugyan érdemes”. Fél év múlva, megint a Catullus kapcsán: „Abba kell hagynom az írást, mert nem vagyok író!” Aztán újabb jegyzetek, nekirugaszkodások. 1925-ben: „Öt évi állandó megőrlő, hiábavaló munka az életemből. Állítom, hogy hiábavaló, – mert ezzel én alig tanultam valamit: amihez kedvem van, meg tudom írni.” 1927-ben: „Lehet ebből a Catullusból, életem átkából áldás?” Egy 1927-es levél Osvát Ernőhöz: „Lerázom végre életem egyik átkát: Catullust. [...] E mű: csinálmány! – s ettől semmi sem menti meg, sem a hibátlan dialógus, sem az esetleges jó, ami benne van. Az ember lásson tovább az orránál s ne hagyja becsapatni magát. Gyökerében beteg a dolog s ezért nem akart magától megnőni. [...] Monstrummá nőtt meg az évek alatt. Minden szóért meg kellett küzdeni s mikor a szó megvolt, akkor nem illett bele a jelenet ritmusába. Kezdjük előlről! Fogcsikorgatással 150-szer egy jelenetet. Ki bírja ezt ki kívülem, ki az a marha? – A munka komoly dolog, de aki ennyire komolyan veszi, az megint: semmittevő is, hibbant is. Ha Isten nem segít jobban, nem érhetőbben diktál, akkor kártyázni kell, vagy hivatalba járni.”

A Catullus 1928-ban végül is megjelent a Nyugatban. Néhány „elragadtatott vélemény” ellenére pár „undok barát”, köztük Osvát, örökre meggyűlöltette Füst Milánnal. Még több mint harminc év után, 1960-ban is ezt írja: „Ami továbbá a Catullust illeti: én annakidején a drámát befejeztem, le is közöltem, de tudni róla nem akarok, mert elhibázott munkának tartom. Kijavíthatatlan. Maga a kurva sem érdekel engem olyan nagyon, hogy hajlandó volnék mégegyszer a szoknyája alá bújni.”

A darab, ami szerzőjének élethosszig tartó kínt okozott, valóban a magyar színháztörténet egyik legkülönösebb drámája. Nem olyan nagy léptékű kompozíció, mint a Negyedik Henrik, nem olyan tökéletes, gyémántcsiszolású remekmű, mint a Boldogtalanok, a kérdések azonban, amelyeket fölvet, a rejtélyek, amelyeket egy-egy előadás alkotói elé állít, a maguk szabálytalan, ellentmondásos módján izgalmasabbá teszik azoknál. Mialatt a szerző sokéves küszködése során többször leszámolt az írással, újabb és újabb szerelmi, magánéleti szálakat szőtt a történetbe, közben át- és újragondolta a drámai formát, addig a Catullus nem csupán átokká nőtt, de nagyszabású, máig ható színházi kísérletté.

A Petőfi Irodalmi Múzeum őriz egy kézirat töredéket 1928-ból, a mű megjelenése előtti hónapokból, amelynek Füst Milán az Utópróbálkozás címet adta; alighanem azután készült, hogy a szerző baráti körben felolvasta a darabot. A töredék egy teljes első felvonás: új szerkezet új cselekményszálakkal, egyetlen mondat sem társítható a felolvasott, pár hónap múlva megjelenő, később kötetbe került változathoz. Jól láthatóan azt a szándékot tükrözi, hogy szerzője az egész darabot előlről kezdje. Az egyik oldal margóján, sehová sem tartozón, csak úgy odafirkantva, két szó: „No még!”

folytatás:

<http://www.holmi.org/2007/03/koltai-m-gabor-kietlen-barokk>